

**ივანე ბვარამაძე და სოფელ საროს
მაცხოვრის ხატი**

1901 წელს ივანე როსტომაშვილი უწონდალ „მოგზაურში“
წერდა სოფელ საროს შესახებ: „ჩვენი ყურადღება ორმა წარ-
წერამ მიიპყრო. პირველი გახლავთ საროს ციხეზე არსებული
წარწერა, (რომელიც მას არასწორად ამოუკითხავს): „ქრისტე
ადიდე თამარი, დაუძლეველი მეფეთა-მეფე.“ დანარჩენი აზრი
კი სისრულით ვერ გავიგეთ, თუმცა ადვილად იკითხება
აგრეთვე სიტყვები: „გამრეკელსა“, „ესე“, „ციხე“, და სხვა“
(როსტომაშვილი, 1905:403), მაგრამ სრულად ვერ წაუკითხავს.
სამაგიეროდ, ეს წარწერა ჯერ ექვთიმე თაყაიშვილმა, შემდეგ
კი ნ. ბერძენიშვილმა (ბერძენიშვილი, 1964:172) წაიკითხა და
იგი შესულია ვ. ცისკარიშვილის „ჯავახეთის ეპიგრაფიკაში“
(ცისკარიშვილი, 1959:44-45). ეს გახლავთ არა თამარ მეფის,
არამედ დემეტრე II-ის წარწერა:

1. ქე ა~დნ ძ~რი და [ო]	ე.ი. ქრისტე ადიდენ ძლიერი
2. ძ~ლი მე~ფთა შ~ფე	და ო
3. დ~ტრე რ~ლნ რ~ვი შ~თა	ძლეველი მეფეთა მეფე
4. გბ~და შ~ს ჟმ~სა ესე	დემეტრე, რომელმან რევი მა-
5. ც~ხე ავა~გთ მე ვ	მულობით
6. აჩე დავწ~ერენ	გვიბოძა. მას ჟამსა ესე
7. ე ეს~ნ [?] და მ~ჭას მ	ციხე ავაგეთ მე ვ-
8. მო~ლი	აჩე დავწერენ
- ერისთავთ ერისთავისნი და მა-
ჭას მა-
მული (1)

(ბერძენიშვილი, 1964:172).*

* ზემოხსენებული წარწერის საბოლოო ვარიანტი გამოქვეყნებულია
„ჯავახეთის ეპიგრაფიკულ კორპუსში“ 2012 წელს: „ქ(რისტ)ე, ა(დი)დე
ძ(ლიერ)ი და {.....}/რლი მეფ(ეთ)თა მ(ე)ფე/ დ(ემე)ტ(რ)ე, რ(ომე)ლ(მა)ნ
რ(ე)ვი მ(ა)მ(უ)ლ(ობ)ით გ(ვი)ბ(ო)ძა მ(ა)ს ჟ(ა)მსა ესე/ც(ი)ხე ავაგეთ მე
ვ/აჩე დავწერენ/ ე.....გსნ, და მჭას მ(ა) მული (სილოგავა, 2012: 107-108).

მეორე წარწერა კი არის საროს მთავარანგელოზის სახელობის ეკლესიაში ნანახი მაცხოვრის ხატზე არსებული წარწერა:

„დღეს ამ საყდარში აღსანიშნავია მაცხოვრის ერთი ძველი ხატი, იგი დახატულია კაკლის ფიცარზედ ფერადის წამლებით და სიგრძე აქვს 8 და სიგანე 6 ვერშოკი. სახის მარჯვნივ და მარცხნივ ოქროსფერი ასოებით აწერია სიტყვები: „იესო ქრისტე.“ ხოლო ბოლოში ასე: „ადიდე შენ, მაცხოვარო, მადიდებელი შენი აბაშიძე ლეონი 1747, გლახაკი იოანე“... ვინ არის აქ მოხსენიებული ლეონ აბაშიძე, ჩვენ არ ვიცით, მაგრამ საჭიროდ ვსთვლით დავეუროთ, რომ საროდამ 7-8 ვერსის მანძილზედ ძვეს სოფელი თოკი, სადაც დღესაც სცხოვრობენ ბეგნი აბაშიძენი, რჯულით მაჰმადიანნი, მაგრამ ქართულად ჯერაც მშვენიერად მოლაპარაკენი, ვგონებ, რომ ამ ხატის პატრონი ლეონ აბაშიძე, ამათგან უნდა იყოს და 1747 წელს ყველანი თუ არა ზოგნი მაინც, ჯერაც ქრისტეს მადიარებელნი ყოფილან“ (როსტომაშვილი, 1905:403).

ჩვენ დავინტერესდით ამ ხატის შემდგომი ბედით. მას მივაკვლიეთ სამცხე-ჯავახეთის ივ. ჯავახიშვილის სახელობის ახალციხის ისტორიულ მუზეუმში, რომლისთვისაც იგი 1947 წლის 25 ივნისს შემოუწირავს კონსტანტინე გვარამაძეს, ცნობილი საზოგადო მოღვაწის ივ. გვარამაძის – „ვინმე მესხის“ ვაჟს. ხატის დათვალიერებისას აღმოჩნდა, რომ მას სიმაღლე აქვს 28 სმ, სიგანე - 22.5 სმ. კაკლის ფიცარზე შესრულებულია ქრისტეს გამოსახულება, ოქროსფერ ფონზე ზემოთ მოხსენიებული წარწერით, მაგრამ აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ ხატის უკანა მხარეზე აკრავს შავად შეღებილი თხელი სპილენძის თუნუქის ფურცელი, რომელზეც ჩვენ წარწერა შევნიშნეთ და ამავე მუზეუმის თანამშრომელთან, ნატო ყრუაშვილთან ერთად წავიკითხეთ. იგი აღმოჩნდა „ვინმე მესხის,“ ივ. გვარამაძის ხელით შესრულებული.

წარწერა ასე იკითხება: „ქ. შეწევნით ესე ხატი მაცხოვრისა შევაძკეთ, ჩვენ ჩიქვილაძემ პაატამ, თანამეცხედრემან ჩემმან ჯაფარიძის ქალმან თამარმან ცოდვათა მისატყვებელთა ჩვენითა ხელითა ხვთისათ, ვინცა ამასა ამბორსა სცე ჩვენი საცა შენდობა ჰქმენით: მდთის გულისათვის ვინც ეს ჩვენს საფლავს გააზიაროს ჩვენისაც ცოდვას ნუქებათ გავითავისოს საშინელსა ამასა დღეს“.

ჩვენთვის გაუგებარია, ვინ არის აქ მოხსენიებული პაატა ჩიქვილაძე და მისი თანამეცხედრე ჯაფარიძის ქალი თამარ, საიდან მოხვდა ეს ხატი მათ ხელში, ან რატომ წააწერა ივანე გვარამაძემ თავისივე ხელით. შესაძლებელია, ვივარაუდოთ, რომ ეს ხატი ჯერ ჩიქვილაძის ხელში მოხვდა და მან შესწირა საროს ეკლესიას, რაც აღნიშნა კიდევაც ივ. გვარამაძემ, შემდგომ კი იხილა ივ. როსტომაშვილმა, მაგრამ ხატის ზურგზე, შავ საღებავზე ამოკაწრული წარწერა ვერ შენიშნა და მხოლოდ აბაშიძის წარწერა წაიკითხა.

ამრიგად, ივანე როსტომაშვილის ცნობის თანახმად, საროს მთავარანგელოზის სახელობის ეკლესიაში დაცული ყოფილა მაცხოვრის ხატი, რომელიც ვინმე „ღეონ აბაშიძეს შემოუწირავს ეკლესიისათვის 1747 წელს“, მაგრამ იგი ბოლშევიკების დროსვე აღარ ყოფილა ეკლესიაში და დაკარგულად ითვლებოდა. ჩვენ მივაკვლიეთ ამ ხატს და გავარკვიეთ, რომ იგი ივანე გვარამაძის ვაჟს, კონსტანტინეს გადაუცია ახალციხის მუზეუმისთვის. მუზეუმის ფონდებში დაცული ხატის დავათვალიერებისას მის უკანა მხარეზე, შავად შეღებილ თუნუქზე ამოკაწრული წარწერა აღმოჩნდა. ნატო ყრუაშვილთან ერთად წარწერის შესწავლით გაირკვა, რომ იგი ივანე გვარამაძის ხელით ყოფილა შესრულებული. წარწერის მიხედვით, ხატი პაატა ჩიქვილაძეს და მის მეუღლეს, თამარ ჯაფარიძეს, შეუმკიათ, ხოლო შემდეგ შეუწირავთ ეკლესიისათვის. ხატის ზურგზე წარწერა ივანე გვარამაძეს გაუკეთებია.

გამოყენებული ლიტერატურა:

როსტომაშვილი, 1905 – ივ. როსტომაშვილი, სოფელი სარო, ქურნალი „მოგზაური“, 1901. № 5.

ბერძენიშვილი, 1964 – ნ. ბერძენიშვილი, საქართველოს ისტორიის საკითხები, თბ., 1964.

ცისკარიშვილი, 1959 – ვ. ცისკარიშვილი, ჯავახეთის ეპიგრაფიკა 1959.

სილოგავა, 2012 – ჯავახეთის ეპიგრაფიკული კორპუსი, გამოსაცემად მოამზადეს ვალერი სილოგავამ, ღია ახალაძემ, მერაბ ბერიძემ, ნესტან სულავამ და როინ ყავრელიშვილმა. თბ., 2012.

**IVANE GVARAMADZE AND SARO ICON OF CHRIST
THE SAVIOR**

Summary

The icon of Christ the Savior, was seen by Ivane Rostomashvili in the Church of Archangel in Saro. He wrote in the journal "A Traveller" in 1901 that Leon Abashidze endowed it to the church in 1747. The icon hadn't already been there in the time of Bolsheviks. It was considered to be lost. We became interested in the fate of the icon and found out that Konstantine, Ivane Gvaramadze's son had given it to the Akhaltsikhe Museum. We found the icon in the funds of the museum and while examining it we saw a scratched inscription on the back of the icon painted in black. I have studied it well, with Nato Kruashvili,. It appeared that the inscription was done by Ivane Gvaramadze. It informs us that, Paata Chikviladzes and his wife Tamar Japaridze adorned the icon, and then perhaps endowed it to the church. Then Ivane Gvaramadze made an inscription on the back of the icon.